

Merhaba

gazetesinin her Çarşamba
okurlarına armağanıdır.

KADEMİK
Sayfalar

Hazırlayanlar: **M. Ali UZ – Serdar CEYLAN**
maliz@merhabagazetesi.com.tr • srceylan@hotmail.com

1670 YILI KONYA AVÂRIZHANELERİ VE MAHALLELERİ

Mehmet Ali UZ - Derya KASAPOĞLU KARAKAYA

Avarız'ın “sonradan meydana gelen, aslı ve sabit olanın zıddı” gibi mânaları bulunmaktadır. Avârızın Osmanlı maliyesinde, vergi ve bütçe terimi olarak birbirine bağlı anlamları vardır. Osmanlılar'da vergi ve nüfus tesbitleri aile (hâne) sayımına dayanmaktadır. Sayımlarda da vergi verebilecek durumda olan nüfus esas kabul edilirdi. Bu sebeple sadece aile reisleri ve ailelerin kazanç sağlayabilecek durumda olan erkek fertleri sayılır, bu sonuncular mücerred (bekâr) olarak gösterilirdi. Osmanlı tahrir defterlerinde nüfus, “avârız hânesi” ve “hâne-i gayr ezavârız” olarak ikiye ayrılırdı. Avârız hâneleri, vergilendirilebilir yahut fiilen vergilendirilmiş olan hâneleri gösterirdi.

Hicri 1080-1081 / Miladi 1669-1670 yılına ait kadı sicilinde bir kayıt Konya avârızhaneleri⁽¹⁾ ile ilgilidir. Bu kayıt o yıllarda mahalle sayısı ile avârızhanelerinin tespiti açısından son derece önemlidir. Bu aynı zamanda listede adı geçen mahallelerde avârız vakfı⁽²⁾ teşkilatının bulunduğunu da göstermektedir.

(1) Avarız hanesi'nin gerçek hane ile ilgisi yoktur. Hane, genel olarak ev demektir. Osmanlı vergi istilâhındaki anlamı ise bir evde oturan evli çifttir. Avarız hanesi ise, 3, 5, 7, 10, 15 evden oluşan bir vergi birimidir. İmparatorluğun her yeri için standart bir avarız hanesi birimi de yoktur. Her kaza için farklı ölçüler esas alınmıştır. Bazı yerlerde 10 hane (ev) bir avarız hanesi kabul edilirken, bazı yerlerde bu sayı 15-20'ye çıkabilmektedir. Bknz. Hail Sahillioğlu, “Avarız”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. IV, İstanbul 1991, s. 108, 109.

(2) Avarız vakfı: Bir köy veya mahalle halkının ödemekte güçlük çektikleri avârız, kürekçi bedeli ve diğer ihtiyaçlarına sarfedilmek üzere kurulmuş olan akar ve para vakfıdır. Bknz. Mehmet İpşirli, “Avarız Vakfı”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. IV, İstanbul 1991, s. 109.

Mahalle Adı	Avârızhane Sayısı
Affânsultân	0,5
Hocahabîb	2,5
Debbâğhâne	2,5
Çavuş	1
Nişântaş	2
Kaymakahmed	0,5
Kalenderhâne	5
Yediler	1
Şeyh'âlimân	3 rub' 1
Medrese	5
Kal'acık	2, rub'1
Hocabeg	Rub' 1
Esenlü	3 rub' 1
Akbaş	2,5 rub' 1
Mücellid	2 rub'1
Karaaslan	1,5
İbn Sâlih	2,5
İhtiyâreddîn	2
Göktaş	2,5
Furkâdede	1,5
Bordobaşı	2,5
Çiftenerdübân	2,5
Bağrı	3
Sakâhâne	1
Ahmeddede	1,5 rub'1
Hocahasan	2,5
Kâdi'âlemşah	1
Mü'min	Rub'3
Akşemseddin	2
Cedîd Kurb-ı Borda	3,5
Galebe	1
Hâcieymir	3,5
Karaüyük	2,5
Topraklık	1,5 rub'1
Akıncı	2,5 rub' 1
Beghekîm	3 rub' 1
Sinânperâkendesî	2,5
Eflâtun	1,5
Mu'în	4
Kuzgunkavağı	2
Seydîveri	1 rub' 1

Mahalle Adı	Avârızhane Sayısı
Sadırlar	8
Öylebanladı	2,5
Karakayış	1,5
Şükran	2,5
Hoşhân	2,5 rub' 1
Alişerbeti	1 rub' 1
Devle	2
İbn Kazgan	2
İmâret	2
Ahmedfakîh	2 rub' 1
Kemâlgarîb	2
Şeyh'osmânrumî	1 rub' 1
Aksinle	4
Şeyhbeği	Rub' 1
Karakurd maa Sungur	2
Abdulvahîd	Rub' 3
Dinkeş	1 rub' 1
Çirkâb	2
Mihmândâr	1
Cüllâhîstân	0,5
Hocafârûk	0,5
Sarıya'kub	4
Zelve	2
İçkal'a Mescid-i Çıralu	1,5 rub'1
İbn Tütî	2,5
Abdul'azîz	2
Nehr-i Kâfir	2
Muhtar	Rub' 1
Bâb-ı Aksaray	2 rub' 1
Vâdi-i Merâm	3
Sâhibyakası	1,5 rub' 1
Kerimdede	2 rub'1
Ulurmak	2 rub'1
İçkal'a Zımmiyân	4,5 rub' 1
Hâcicemâl	1
Boladlar	2
Pürçüklü	3,5 rub' 1
Âligâv	2,5
Şeyhvefâ	1,5
Şeyhsadreddin	1
Toplam	174,5 ¹

Bu 85 mahalleden Hocahabib, Nişantaşı, Kalenderhane, Yediler, Şeyhaliman, Medrese, Kalecik, Akbaş, Mücellid, İç Karaslan, İhtiyareddin, Furkandede, Bordabaşı, Çiftemerdiven, Sakahane, Ahmeddede, Hoca Hasan, Gazialemşah, Bordabaşı, Karaüyük, Topraklık (sonradan Kerimdede Mektep, Cami ve Çeşme), Beyhekim, Kuzgunkavak, Sadırlar, Karakayış, Şükran, Hoşhan, Devle, Ahmed Fakih, Şeyh Osman Rumi, Aksinle, Karakurt, Mihmandar, Hoca Faruk, Sarı Yakup, Abdülaziz, Nehri Kafur, Muhtar, Babı Aksaray, Meram (Meram'ın pek çok mevki ve mevzi sonradan mahalle haline gelmiştir), Sahipyakası (Yaka), Kerimdede, Ulurmak, Hacı Cemal, Polatlar, Pürçüklü, Şeyhvefa, Şeyh Sadrettin mahalleleri

yakın bir zamana kadar ismini korumuş olan mahallelerdir.

Yukarıda adı geçip günümüze ulaşamayan mahallelerin çoğunun yeri bilinmemektedir.

KAYNAKLAR

- Ahmet Akgündüz, İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi, Ankara 1988.
- Halil Sahillioğlu, "Avarız", Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. IV, İstanbul 1991, s. 108, 109.
- Fatih Küçük, İzzet Sak, Konya Kadı Sicilleri, Konya 2014, 14/328.
- Mehmet İpşirli, "Avarız Vakfı", Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. IV, İstanbul 1991, s. 109.
- Nazif Öztürk, Menşei ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar, Ankara 1983.
- Osman Nuri Ergin, Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı, İstanbul 1936.
- Ö. Lütfi Barkan, "Avarız", İslam Ansiklopedisi, C. II, İstanbul 1993, s. 13-19.
- Levent Küçük, Osmanlı Vergi Hukukunda Avarız Kavramı ve Avarızın İdaredeki Rolü", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2007.

MEHMET HİLMİ ÖZALP (1892-1969)

Av. Serdar CEYLAN - Ahmet ÇELİK

İyi bir eğitimci olan ve meslekte 42 yıl görevde kalan Mehmet Hilmi Özalp Bey, doğduğu ve memleketi olan Tuzlukçu'nun da (modern okullarda) ilk yüksek tahsil yapanlarından.

Konya Vilayeti'nin, Akşehir Kazası'na bağlı Tuzlukçu Karyesi (Köyü)'nde (günümüzde Konya'nın ilçesi) Aşağı Mahalle'de 1308 / 1892 yılında doğdu. Babası Küçük Hacı Ali Oğullarından Hacı Ahmet⁽¹⁾ ile Ayşe Hanım'ın oğlu **Molla Mevlüt**

Efendi (1858-1927)'dir⁽²⁾. Annesi **Fatıma Hanım**'dır⁽³⁾. Ahmet (1885-1966), Mustafa (1889-?) ve Abdülkadir (1895-1925) isimli üç erkek kardeşi ve Ayşe isimli bir kız kardeşi vardır.

Ağabeyi **Ahmet Özalp**, Ayşe Hanım ile evlenmiş, Ayşe (1914-1926), **Yaşar Özalp** (1928-1996), Ayşe (1931-?), **Mevlüt Özalp** (1932-1987) ve **Abdülkadir Özalp** (1934-1947) isimli çocukları olmuştur.

Ağabeyi Mustafa bekâr olarak şehit olmuştur. Kardeşi Abdülkadir ise Abdülkadir ile Fadime kızı Efile Hanım ile evlenmiş, çocukları olmadan vefat etmiştir.

Tahsil ve Memuriyet Hayatı

Mehmet Hilmi, halası Emine Hanım (1869-1919)'ın oğlu Mehmet Ali Çona (1892-1987)⁽⁴⁾ ile Akşehir'e gitti. Burada ilk ve orta tahsilini tamamladı. **Akşehir Rüştiye Mektebi**'nin ikinci sınıfını tamam-

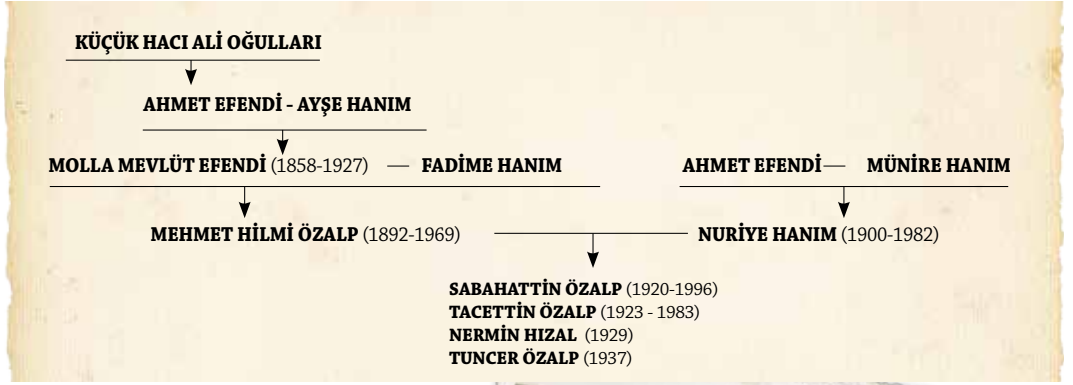
Mehmet Hilmi Özalp (1892-1969)

(1) Hacı Ahmet Efendi'nin ilk eşi (Kara) Ayşe Hanım'dır. Bu evliliğinden Hüseyin, Mevlüt, Sultan, Keziban ve Hamdi (bekar olarak askerde şehit olmuştur) isimli çocukları olmuştur. İkinci eşi (Gedik) Ayşe Hanımdan ise Şehri, Emine ve Hatice isimli çocukları olmuştur.

(2) Mehmet Hilmi (Özalp) Bey, Konya İli Millî Eğitim Müdürlüğü Özlük Arşivinde bulunan özlük dosyasında kendisi şu bilgileri vermektedir: "İsmim Mehmet Hilmi, Türküm. Pederim Küçük Hacı Ali Oğullarından Hacı Ahmet oğlu Mevlüt Efendi, mesleği rençberdir. (Validemin adı Fatıma Hanım'dır). 1308 / 1892'de Akşehir'in Tuzlukçu Karyesi Aşağı Mahallesi'nde tevellüt ettim (doğdum).

(3) Nüfus kayıtlarında annesinin ismi Fadime olarak kaydedilmiştir. Aile Konya ili, Tuzlukçu ilçesi, Pazar Mahallesi, 12. Hane'de nüfusa kayıtlıdır. Mehmet Hilmi Özalp, 1940'lı yıllarda nüfus kütüğünü Konya ili, Akşehir ilçesi, Eskikale Mahallesi, 113. Haneye, 1960'lı yıllarda ise İstanbul, Kadıköy, Kozyatağı, 691. Haneye nakletmiştir.

(4) Mehmet Ali ÇONA, Tuzlukçu Yukarı Mahalle'de 1982 yılında doğdu. Babası Veli ile Keziban oğlu Hasan Efendi (1850-1916)'dir. Annesi Hacı Ahmet Efendi ile Ayşe Hanım'ın kızı Emine Hanım (1869-1919)'dır. 1963-1965 yılları arasında Tuzlukçu belediye başkanlığı yapmıştır. Aile Tuzlukçu ilçesi, Pazar Mahallesi, 18. Hanede nüfusa kayıtlıdır.

ladıkdan sonra, **Konya Darulmuallimin'**in birinci sınıfına imtihanla 1 Eylül 1326 / 14 Eylül 1910 tarihinde kaydoldu. 7 Eylül 1329 / 20 Eylül 1913 tarihli "ala" dereceli şahadetname ile mezun oldu.

İlk memuriyeti olan **Akşehir'in Bisse (Çamlı) Köyü** muallimliğine 200 kuruş maaşla, 11 Şubat 1329 / 24 Şubat 1914 tarihinde atandı. 21 Mayıs 1335 / 1919 tarihine kadar Bisse (Çamlı) Köyü'nde görev yaptı. 22 Mayıs 1335 / 1919 tarihinde Akşehir'in **Osmaniye Mektebi** muallimi olarak göreve başladı. Akşehir'in Osmaniye Mektebi başmuallimliği (7 Şubat 1336 / 1920-5 Teşrin-evvel 1337 / 1921), **Akşehir Darulfeyz Başmuallimliği** (1 Eylül 1339 / 1923-20 Mayıs 1340 / 1924), **Akşehir Mahkeme-i Asliye ve Müddei Umumiği Kitabeti** (14 Mayıs 1340 / 1924-1 Haziran 1342 / 1926), **Akşehir İsmet Paşa Erkek İlk Mektebi Muallimliği** (15 Eylül 1341 / 1925-1928) görevlerinde bulundu.

Mehmet Hilmi Bey'in bundan sonraki görevleri: 21 Ocak 1928'de **Karaağa**; 3 Kasım 1928'de **Ortaköy** ve 3 Aralık 1936'da **Gazi Paşa Mektebi** muallimliği'dir.

1 Kanun-ı Evvel / Aralık 1927'de **Akşehir Eskikale Mahallesi**⁽⁵⁾ muhtarlığından alınan Mehmet Hilmi Bey'e ait bir ilmuhaber onun

(5) 1940'lı yıllarda aile; Konya ili, Akşehir ilçesi, Eskikale Mahallesi, 113. Hanede nüfusa kayıtlıdır.

Mehmet Hilmi Özalp'in 21 yıl görev yaptığı Akşehir Gazi Paşa Mektebi'ndeki öğretmen arkadaşları.

Mehmet Hilmi
Özalp'in İstiklal
Madalyası ve
kılıçları.

ahlaki yönünü yansıtan bir özelliktedir:

“Mahallemizde mukim İsmet Paşa Mektebi muallimlerinden Mevlüt Efendi oğlu Mehmet Hilmi Efendi ehli ismet ve ashabi namusdan olduğunu tasdik ediyoruz. Akşehir Eski Kale Mahallesi muhtarı ve azaları”

Akşehir Gazi Paşa Mektebi'nde 21 yıl görev yaptı. Mehmet Hilmi Bey, hakkında 30 Mart ve 5 Nisan

1956'de tanzim edilen teftiş raporlarında “terfiye layıktır” notu düşülmüştür. Bu okulda görevli iken **13 Temmuz 1957**'de yaş haddinden, toplam 42 yıllık memuriyeti ile **emekli oldu**⁽⁶⁾.

Çanakkale Seddülbahir, Romanya ve Dobruca cepheleriyle İstiklal Harbi'ne katılan Mehmet Hilmi Bey'in 20 Haziran 1950 tarihinde Akşehir Askerlik Şubesinden aldığı belgeye göre **askerlikle ilgili bilgileri** şöyledir:

“Duhul: 18 Ağustos 1330 Sahra Topçu Mülazım Sani: Erenköy Talimgahı'ndan 18 Ağustos 1330 / 21 Ağustos 1914 neşetle Mektebi Harbiye talimgahına gidip, 1 Teşrinievvel / Ekim 1334 / 1918 neşetle Sahra Alay 15. Tb.1.Bl.2'de ifsayı vazife edip, 27 Kanunsani / 1331 / 9 Şubat 1916'da za-bit vekillğine terfi etmiştir.

3 Mart 1332 / 16 Mart 1916'da Harp madalyası ile taltif edilmiştir.

Çanakkale Seddülbahir'de Sahra topçuluğunda muharebeye iştirakle Romanya ve Dobruca cephelerinin

(6) Vekâletin 9 Ekim 1957 tarih ve Zat İşleri Müdürlüğü'nün 27336 sayılı emirleri ile 1.8.1957 tarihinden itibaren 358 lira 50 kuruş emekli aylığı bağlandığı TC Emekli Sandığı Umum Müdürlüğü'nün 3 Ekim 1957 tarih ve 32.92-532 / 02 sayılı yazısıyla bildirilmiştir.” (KMEM4-34_0002).

de Harbe iştirak ederek Alay 15 kumandanlığının 21 Teşrinievvel / Ekim 1334 / 1918 tarih ve 404 numaralı vesikasıyla terhisen gelmiştir.

Sevki. 27 Temmuz 1337 / 1921 Akşehir Menzil Müfettişliği emrine. Akşehir Mühimmat Deposunda **Geyve'de** Birinci Ordu Menzil Mıntıka müfettişliği Mühimmat Deposu Müdür Muavinliğine **Eğridir, Dinar** Mühimmat Depo müdür muavinliğinde istihdam olarak Birinci Ordu Menzil Mıntıka Müfettişliğinin 16 Temmuz 1339 / 1923 tarih ve 4 numaralı nüshai sani vesikası ile terhisen gelmiştir."⁽⁷⁾

Ailesi ve Şahsiyeti

Mevhibe (Münire) Hanım ile Ahmet Ağa⁽⁸⁾ kızı, İstanbullu **Nuriye Hanım** (1900-1982) ile 1917 yılında evlendi. Sabahattin (1336 / 1920-1996), Tacettin (1339 / 1923-1983), Nermin Hızal (1929) ve Tunçer (1937) isimli dört çocuğu oldu⁽⁹⁾.

3 Ocak 1969 tarihinde İstanbul'da vefat etti. Karacaahmet Mezarlığı'na defnedildi.

Oğlu Sabahattin Özalp, Rıza ile Şahide kızı Fatma Reyhan Hanım (1920-1996) ile evlenmiş, Feride Çiğdem (1959) isimli bir kızları vardır.⁽¹⁰⁾

Oğlu Tacettin Özalp, Mustafa Tevfik ile Fatmatuz Zehra kızı Emine Güzide Hanım (1924-1989) ile evlenmiş, Derya (1944), Uğur

Soldan sağa:
Hayriye Tekin,
Mehmet Hilmi
Özalp ve Bahriye
Hanım.

Soldan sağa: Hayriye Hanım, Nermin Hızal ve Nuriye Hanım.

(7) Konya İl Millî Eğitim Müdürlüğü, Özlük Arşivi, No: 7550. KMEM4-34_0015, 59.

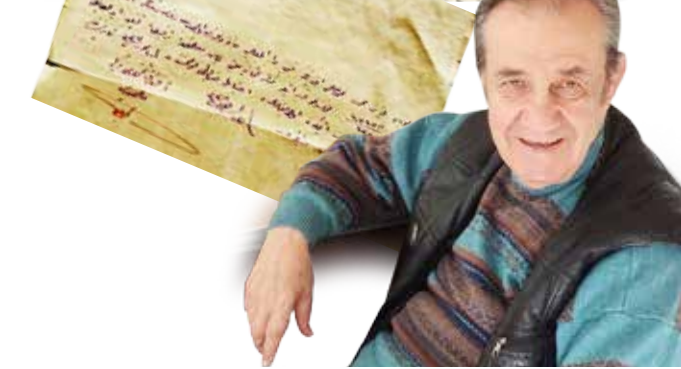
(8) Ahmet Ağa'nın Nuriye, Hayriye, Refika Bahriye isimli dört kızı vardır. Ahmet Ağa'nın vefatı ile damadı Mehmet Hilmi Özalp'in yanında kalmışlardır. Öğretmen olan Hayriye Hanım, Mansur Tekin ile evlenmiştir. Bu evlilik kısa sürmüş, çocukları olmamıştır. Yeğeni Nermin Hanımı evlat edinmiştir. Refika Hanım ise Sayıştay'da görevli Osman Kaya ile evlenmiş, Bahattin ve Kaya isimli iki oğulları olmuştur.

(9) 1960 yılından sonra Mehmet Özalp ve ailesi, İstanbul, Kadıköy ilçesi, Kozyatağı, 691. Hane'de nüfusa kayıtlıdır.

(10) Sabahattin Özalp, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Öğrencilik yıllarında ve uzun süre Vatan gazetesinde muhabir ve yazar olarak çalışmış, daha sonra İstanbul Barosu'na kayıtlı avukat olarak mesleğini icra etmiştir.

Öğretmen
Mehmet
Hilmi
Özalp'in
evrakları.

Mehmet Hilmi Özalp'in oğlu Tuncer Özalp

(1948-2007) ve Deniz (1949-1994) isimli çocukları vardır.⁽¹¹⁾

Kızı Nermin Özalp Hızal, Mehmet Suphi Bey ile Hatice Hanım'ın oğlu Salih Hızal (1919) ile evlenmiş, Mehmet Suphi (1962) ve Metin Suphi isimli iki oğulları olmuştur. Mehmet Suphi Hızal, Adile Canan Hanım ile evlenmiş, Alp Bartu (1999) ve Tan Berke (2001) isimli oğulları olmuştur.⁽¹²⁾ Metin Suphi Hızal ise Nebibe Hanım ile evlenmiş, Bora (2003) ve Oğuz (2011) isimli çocukları olmuştur.⁽¹³⁾

Oğlu öğretmen, avukat Tuncer Özalp⁽¹⁴⁾, Emine ile Halil Kırılı kızı Meryem Hanım ile evlenmiştir. Meryem Özalp (1950), İzmir'in Beydağ ilçesinde eczacı olarak görev yapmaktadır.

Oğlu Tuncer Özalp, babasını şu satırlarla anlatmaktadır:⁽¹⁵⁾

"Babam Mehmet Hilmi Özalp, on iki yaşlarında halasının oğlu Mehmet Ali Çona ile birlikte Tuzlukçu'dan kaçarak okumak için Akşehir'e gitmişler. Dedem Molla Mevlüt, aydın ve kişilikli bir kimse olduğundan anlayışla karşılar ve onları okula kaydettirip döner. Akşehir'den sonra Konya Muallim Mektebi'ne yatılı olarak devam eder. Bu tarihten sonraki hayatını takip etmekte zorluk çekiyorum. Askerlik ha-

(11) Tacettin Özalp, İstanbul Erkek Lisesi'nden mezun olmuştur. T. M. Ofisinde Ajans Müdürlüğü, Hesap Kontrolörlüğü yaptıktan sonra emekli olmuştur. Çocukları; Derya Özalp, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden (Mülkiye), Uğur Özalp, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nden (Şimdi Gazi Üniversitesi İşletme Fakültesi), Deniz Özalp ise Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden mezun olmuştur.

(12) Nermin Özalp Hızal, Akşehir'de "Kız Sanat Enstitüsü"nden mezun olmuştur. İş hayatı olmuştur. Yüksek Mühendis Salih Hızal ile evli olup çocukları Mehmet Hızal, İstanbul Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden, Metin Hızal, Dış Hekimliği Fakültesi'nden mezun olmuştur.

(13) Hızal Ailesi, İzmir, Konak, Sakarya Mahallesi, 469. Hane'de nüfusa kayıtlıdır.

(14) Tuncer Özalp, Konya Lisesi'nden, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden ve İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'nden (günümüzde Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi) mezun olmuştur. Bir müddet (1962-1977) İstanbul Barosu'na kayıtlı avukat olarak çalıştıktan sonra, zevk aldığı iş olan öğretmenliğe başlamıştır. 19.10.1989'da emekli olmuştur.

(15) Bilgilerin derlenmesi için Meryem Özalp'in yeğeni Halil Zafer Kırılı'ya teşekkür ederiz.

yatı üç safhada görünüyor. Almanlarla birlikte Romanya'da topçu subayı olarak görüyoruz. Balkan Harbi Köstence de bulunuyor. Romanya'dan sonra onu Çanakkale'de, Seddülbahir'de görüyoruz. Aradaki zamanı nasıl doldurduğumu bilemiyorum. Bu arada annemle evlendiğini sanıyorum. Çünkü İngilizler kaçarken bıraktıkları iki paket bisküviyi yemeyip, İstanbul'a anneme gönderdiğini anlatırdı. Daha sonra Garp Cephesi karargâhlarında bulunduğunu söylerdi. İtalyanları Akşehir İstasyonu'nda içeriye almadıklarını, nasıl sopa attıklarını anlatırdı. Askerliğinin on yıldan fazla sürdüğünü söylerdi. Tam otuz beş yıllık öğretmenlik hayatı ile askerlik dönemi de hesaba katıldığında elli yıl devlete hizmet etmiştir. Dürüstçe ve şereflice bu hizmetleri yapmasına rağmen sonun da mağdur bir öğretmen olarak emekli oldum derdi. Büyük baldızı Hayriye Hanımla şiirler okuyarak, çalışmalarında bulunurdu, çok iyi ata binerdi ve dedemin Arabistan'dan getirdiği iki adet atı vardı. Zaferden sonra bir müddet Akşehir Ulu Camisin de asker elbiseleriyle fahri olarak öğretmenlik yaptı. Asker urbalarıyla çalıştığı için, Akşehirililer kendisini **"Zabit (Subay) Hoca"** diye bilirdi. Bir süre at ve bisikletle köy okullarına dolaşarak yazıcı öğretmenlik yaptı. Halk evlerinde faaliyetler de bulunup, sahneye çıkardı. Türk Dil ve Tarih Kurumu'nun faaliyetlerine katılırdı. Belleten isimli derleme dergilerinde Türkçe kökenli kelimeleri bir deftere toplardı ve kuruma gönderirdi. Resimlerinden de anlaşılacağı üzere üç adet işli madalyası vardı. İstiklal madalyasına sahipti. Annemin babasının erken ölümü, daha sonra Aksaray yangını, Akşehir Ağır Ceza Mahkemesi zabıt kâtipliği yapmasına sebep olmuştur. Annem **Üsküp'ün Köprülü kasabasından**, öz be öz bir Türk kıızıydı. Çeyizinin en kıymetli parçası ay yıldızlı, beyaz bez aplike edilerek yapılmış bir Türk bayrağı idi. Türkçeden başka ikinci bir dil bilmedi. Anne tarafımdan dedemin lakabı **Tombulların Ahmet Ağa** idi. Baba

1959'da Afyon'da Zafer Anıtı önünde üç nesil: Derya Özalp, Mehmet Hilmi Özalp ve Tacettin Özalp.

dedem Molla Mevlüt Efendi, harp yılları boyunca kızlarıyla vazife işini işletmeye gayret etmiş, yetmişleri aşmış yaşına rağmen erkek evlatlarını cepheye göndermiştir. Cumhuriyetten sonra babamın gezici öğretmenliği köy kadınlarına millet mekteplerinde resmi olarak öğretmen olarak çalışmıştır.”

Torunu Derya Özalp'in bir hatırası: Çocukluğuma (1949-1950 yıllarına) ait olan ve sadece dedem Mehmet Hilmi Muallim ile ilgili olduğu kadar zamanın sosyo-kültürel resmini de ortaya koyan bir anım:

5-6 yaşlarında en büyük zevkim dedemle birlikte çarşıya gitmektir. Dedemlerin evinin olduğu (Akşehir'de Eskikale Mahallesi'nde) Halihane Çikmazı'ndan çıkar, önce yukarı doğru Çınaraltı'na yürür, sonra sola, aşağı doğru inen caddeye sapardık. Dedemle el ele tutuşurduk ama hep sol elini tutardım. Zira sağ eli değişmezi olan fotr şapkası ile selam almakta kullanılırdı. Biz yürürken sokakta karşılaştığı esnaf, oturuyorsa ayağa kalkar, gençler ellerini yanda birleştirip baş kırarak (öğrenci selamı), yaşlılar sağ ellerini kalplerinin üzerine götürüp hafifçe bel kırarak selam verirlerdi. Dedem de şapkasını başından çıkarıp her birinin selamını ayrı ayrı alırdı. Bu bir ritüeliktir ki muhatabı yalnızca Mehmet Hilmi Muallim değil öğretmenlik mesleği idi.”

KAYNAKLAR

- Derya Özalp (1944) ile yapılan 03.03.2016 tarihli görüşme.
Tuncer Özalp (1937) ile yapılan 03.10.2015 tarihli görüşme.
Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Özlük Arşivi, No: 7550.

Ahmet KUŞ

SELÇUK ES'İN BÜYÜK KONYA ANSİKLOPEDİSİ HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME

Merhum **Selçuk Es** (1911-1980)⁽¹⁾ tarafından yazılan **“Büyük Konya Ansiklopedisi”** hazırlandığı dönemin şartları göze alındığında eksiklerine rağmen çok kayda değer bir çalışmadır. Geçtiğimiz günlerde bir araştırma vesilesiyle Yeni Konya gazetesinde **15 Ekim 1969 – 22 Nisan 1976** tarihleri arasında tefrika edilen ansiklopediyi yeniden gözden geçirme fırsatı buldum. Selçuk Es Anadolu’da

Selçuk Es (1911-1980)

(1) Selçuk Es (1911-1980) hakkında bkz: “Selçuk ES Özel Sayısı”, Akademik Sayfalar, 15 Eylül 2004, C. 4, S. 17, s. 129-136; “Vefatının 35. Yılında Selçuk Es” Özel Sayısı, Akademik Sayfalar, 2 Eylül 2015, C. 15, S. 23, s. 353-368. Ayrıca bkz: Serdar Ceylan, “35. Vefat Yıldönümünde Selçuk Es (1911-1980)”, 2 Eylül 2015, C. 15, S. 23, s. 356-361; Mehmet Ali Uz, “Araştırmacı-Yazar Selçuk Es (1911-1980)”, 7 Eylül 2000 Perşembe, Y. 3, C. 2, S. 117, s. 19; Mehmet Ali Uz, “Vefat Yıldönümünde: Selçuk Es (1911-1980)”, 6 Eylül 2001 Perşembe, Y. 3, C. 3, S. 167, s. 271, 272; M. Ali Uz, “Selçuk Es’in Hatıralarından Notlar - 1”, 16 Mayıs 2012, C. 12, S. 17, s.257-259; M. Ali Uz, Selçuk Es’in Hatıralarından Notlar - 2” 23 Mayıs 2012, C. 12, S. 18, s. 273-275.

Hamle Gazetesi’nde başladığı ansiklopedinin yayını 15 Ekim 1969 tarihinden itibaren Yeni Konya Gazetesi’nde devam ettirdi. Gazete “Büyük Konya Ansiklopedisi”nin kaldığı yerden artık Yeni Konya’da yayınlanacağını iki gün önce ilk sayfasından duyurur. Merhum Es’in ansiklopedisi alfabetik olarak yani (F) harfinden başlayarak 22 Nisan 1976 tarihine kadar Yeni Konya’da yayınlanır. Henüz Anadolu’da Hamle’deki maddeleri inceleyemedim ama Yeni Konya’daki maddelerin tamamını gördüğüm için ansiklopedinin Konya’da alanında bir ilk olması açısından son derece önemli olduğunu söyleyebilirim. Özellikle yayın açısından kıt bir dönemde çalışmaya başlayan merhum Es’in fazlaca bir kaynağa ulaşma imkânının olmadığı göz önüne alınırsa ortaya çıkan çalışmanın önemi daha da artar.

Merhum Es’in bu zorlu ve uzun süreli çalışmaya başlarken hangi duygular içerisinde olduğunu bilemiyorum fakat tamamlandığı zaman çok mutlu olduğunu ansiklopedinin son günlerinde yazdığı satırlardan anlayabiliyorum.

Ansiklopedi 20 Nisan 1976 tarihinde tamamlanır ve Es, son madde olan “Zortula Köyü”nün devamında üç gün sürecek **“Büyük Konya Ansiklopedisi Biterken”** başlıklı bir yazı yayınlar. Bu yazıda ansiklopedi çalışmasına nasıl başladığını, yaşadığı sıkıntı-

ları, faydalandığı kaynakları, destek verenleri ve duygularını tafsilatıyla anlatır. Sizlerinde bildiği gibi Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından yayınlanan “**Konya Ansiklopedisi**” geçtiğimiz yıl 9 cilt olarak tamamlandı ve kültür hayatımıza kazandırıldı.

“Konya Ansiklopedisi”ni hazırlayan ekibin içerisinde yer aldığım için bu işin zorluklarını çok iyi biliyorum. Onun için böylesine zor bir işi tek başına üstlenerek, tamamlayan ve Konya için bir ilke imza atan Selçuk Es’i rahmet ve minnetle yâd ediyorum.

Başkaları ne düşünüyor bilemiyorum ama Es’in yaptığı iş o döneme göre müthiş bir çalışma. Açıkçası günümüzde yapılan çoğu çalışmaya kaynaklık ve önderlik yaptığı için onu takdir ediyorum. “Büyük Konya Ansiklopedisi” tamamlandıktan sonra kaleme aldığı sözleri önemseydiğim için bazı bölümlerini buraya alıntılanmak istiyorum. Amacım böylesine büyük ve önemli bir çalışmaya yeniden dikkat çekmektir. Tüm eksiklerine rağmen “Büyük Konya Ansiklopedisi” münferit maddeler ayıklanarak hiç vakit kaybetmeksizin orijinal haliyle kitap olarak yayımlanmalıdır. Konya için ayrı bir öneme sahip olan bu çalışma gazete sayfalarında kalmamalıdır. Ansiklopedi dizilirken yazarın orijinal metnine sadık kalınmalı fakat bazı maddelerde parantez içerisinde açıklama ve düzeltmeler de yapılmalıdır. Şayet Merhum Es’in bu çalışması yayınlanabilirse iki ciltlik harika bir eser ortaya çıkar. Belki içimizde bazı şahısları niçin ansiklopediye almış diyenler olabilir fakat bu yazarın tercihi, bu hususa da saygıyla karşılamalıyız. Yazımın başında da belirttiğim gibi ansiklopedi değerlendirilir-

ken hazırlandığı dönemin şartları hiçbir zaman göz ardı edilmemeli. Her halükârda bu eser Konya araştırmacıları için orijinal ve paha biçilmez bir kaynaktır. Merhum Es’e ait arşiv günümüzde “**Koyunoğlu Kütüphanesi**”ndedir. Hatırladığım kadarıyla Mehmet Ali Uz Ağabey “Konya Ansiklopedisi”ne başlamadan önce Selçuk Es’in “Büyük Konya Ansiklopedisi” üzerinde bir hayli çalışmıştı. Yanılmıyorsam bu çalışma yayınlanabilecek bir aşlamaya da gelmişti. Şayet hazırsa Mehmet Ali Ağabeyin bu çalışması bile yayınlanabilir. Böylelikle Merhum Selçuk Es’in sekiz yıla yakın mesaisini harcadığı “Büyük Konya Ansiklopedisi” de gazete sayfalarında unutulup gitmez.

“Büyük Konya Ansiklopedisi”nin tamamlandığı 20 Nisan 1976 tarihli “Yeni Konya Gazetesi”nde yayınlanan “Büyük Konya Ansiklopedisi Biterken” başlıklı yazıdan bazı alıntılar yaparak yazımıza devam edelim. Bu yazının başındaki ifadelerden anladığım kadarıyla Merhum Es’in ansiklopedi sevdasının ilham kaynağı Türkiye’de ilk defa il ansiklopedisi çıkarma girişiminde bulunan ve aynı zamanda baba dostu olan Reşat Ekrem Koçu’dur. Reşat Ekrem Koçu 1946 yılında başladığı “**İstanbul Ansiklopedisi**”nin

Büyük Konya Ansiklopedisi:

Yazan : Selçuk Es

- 10... Kıs, sene yazınca.
- 11... Kızınca deyin, kızımden aldınca payın.
- 12... Kızıyığınca deyin.
- 13... Kızlık yok lağ deri, sana yük rızıyortı.
- 14... Kızı kurtuldu.
- 15... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 16... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 17... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 18... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 19... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 20... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 21... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 22... Kızınca deyin, kızınca deyin.

- 10... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 11... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 12... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 13... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 14... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 15... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 16... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 17... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 18... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 19... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 20... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 21... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 22... Kızınca deyin, kızınca deyin.

- 10... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 11... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 12... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 13... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 14... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 15... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 16... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 17... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 18... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 19... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 20... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 21... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 22... Kızınca deyin, kızınca deyin.

- 10... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 11... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 12... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 13... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 14... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 15... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 16... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 17... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 18... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 19... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 20... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 21... Kızınca deyin, kızınca deyin.
- 22... Kızınca deyin, kızınca deyin.

yayınına 15 fasikülden sonra 1947 yılında son verir. 1958 yılında tekrar birinci fasikülden başlayarak 1973 yılında 173 fasikül yayınlamak suretiyle (M) harfine kadar gelir. Ne yazık ki bu tarihten sonra fasikül yayını durur ve Koçu'nun 1975 yılında vefat etmesiyle de ansiklopedi faslı tamamen kapanır.

Merhum Es "İstanbul Ansiklopedisi"nin bir benzerinin Konya için de bir ihtiyaç olduğunu belirterek o dönemde Yeni Konya Gazetesi'nde tarihî makaleler yazan bir dostuna konuyu açar ve şu cevabı alır; "Bu iş için otuz-kırk bin lira lazım, bu da mevcut olmadığına göre imkânsız". Dostu bu sözlerle şevkini kırsa da Es bu işten vazgeçmez fakat ansiklopedi fikrini uzun bir süre kendi haline bırakır.

1962 yılında bir gece evinde akraba ve dostlarıyla ailece otururken misafirler arasında bulunan bir ilkokul öğretmeni hanım, Selçuk Es'in içindeki ansiklopedi fikrini yeniden ateşler. Öğretmen hanım okulda öğrencileriyle arasında geçen bir diyalogu aktarır. Öğrencilerden birinin "**Konya'nın yetiştirdiği büyükler kimlerdir?**" sorusuna ancak Hadimli Hoca cevabıyla karşılık verebildiğini ve Konya'nın yetiştirdiği

büyüklerin çoğunu tanımadığını ifade eder. Öğretmen hanım, Merhum Es'in "**Hadimli Hocadan maksat Vehbi Çelik merhum mu yoksa Ebu Said Hadimi merhum hazretleri mi?**" sorusuna karşılık şaşkın bir şekilde "Ya demek iki Hadimli hoca varmış öyle mi, doğrusu Konya'nın yetiştirdiği büyükler hakkında hiçbir fikrimiz yok, rica edeceğim 'Konya Büyükleri' diye bir kitap çıkarılsa da bizler ve öğrencilerimiz de istifade etseler" der. Öğretmen hanımın bu sözleri ansiklopedi konusunda Selçuk Es için yeni bir başlangıca vesile olur ve 1962 yılı sonbaharında Konya'nın yetiştirdiği büyükleri araştırmaya başlar. Sırasıyla "Kamusu'l Alam", "Osmanlı Müellifleri", "Sefine-i Mevleviye" ve "Sicili Osmanî" gibi eserleri tarar ve bu eserlerde bulunan **Konya'da yetişen önemli şahsiyetleri 1964-1966 yılları arasında** Şehir Postası Gazetesi'nde **yayınlar**. Araştırmanın ikinci aşamasında ise Konya, Babalık, Meşriki İrfan, Öğüt, Türk Sözü gazete koleksiyonlarını, Konya ve Anıt gibi Konya'da yayınlanan dergileri daha sonra İbrahim Hakkı Konyalı'nın kitaplarını inceler. Konya hakkında yayınlanan diğer kitapların yanı sıra Şeriye Sicilleri ve müzedeki kitabeler envanterin-

PIR ALI Darülfühan :

Halen mevcut bacasızayan bu darülfühanın inşaa Fâthı devri vakıflarınının deki kayıtlarda geçmektedir, bacasının isminin Seyh Ali olduğu belirtilmektedir.

PIR PASA HAMAMI :

Sadrazam Konyalı Piri Mehmet Paşa tarafından bugünkü mevcut olan Camininin Kuzey yüzünde Belediye Hal binası yerinde olduğu belirtilir. Fakat hamama ait en ufak bir kalıntı eseri yoktur. Zamanla harap olmuş, yıkılmıştır.

PIRİMİHMET PASA Mahallesi :

Konyanın eski mahallelerinden biridir. Halk arasında evreğe Piri Mehmet paşa Tekkesinin mevcudiyeti sebebiyle kısaca adıyla (Tekke) mahallesiyle denilir. Burada tekkeye Türkiyeden, bilhassa Hindistan'dan gelen Dervişler misafir olurlar birkaç ay kaldıkları sonra ayrılırlardı. Bu gelen turistlerde halk o zamanlar (Hindiler) geldi diye söylerlerdi. Bu mahallesinin doğusunda Üçler Kahrıstam, Batısında Karaman Caddesini Kuzeyinde Selimiye Caddesi Güne-

yinde Konya Yunusoglu ile Fakı Dede mahalleleriyle çevrelenmiştir.

PIRİ BEY HAMAMI :

Karamanoglu devrinde inşa edilmiş tahmin edilen bu hamamın bugünkü yeri Perio dik eserley kitaplığı ile Tahir Paşa camii arasındaki sabağa idi. Halen yıkılmış en ufak kalıntı kalmamıştır.

PIRALI SULTAN Vakfı :

978 (1562) senesinde Konyada bugünkü Pirevi dedigimiz Türbenin bakımı için tesis olunan vakfı olup, halen vakıflay idaresine geçmekle kâhrihâgim tahmin ediyorum.

PIRİ EİSODI :

978 (1562) senesinde Köprü sarayında top mermisi isabetiyle şehit düşen bir Konyalı olup, Sabay veya er olduğu tebit olamazdır.

PIRİL KAYI :

1070 (1654) senesinde Konyanın Sığıla mahallesine bağlı bir köyü olup halen bu isim de nahve ve köy ismine tesadüf edilmemiştir.

PIR ESAT Mahallesi :

Konya Beliedise sınırları içerisinde bu

ulusun bu mahallesinin Doğusunda Hacı Hasan, Batısında Karakaya, Kuzeyinde Piri Esat Kabasakal, güneyinde Sarı Yakup mahalleleri çevrelenmiş olup mahalle adını Kadiri tarikatı Ustalarından (Seyh Esat) le trafite H. 822 M (1296) Türbe ve zaviyesi vardır.

PIRİPASA Mahallesi :

Konya Beliedise sınırları içerisinde bulunan bu mahallesinin Doğusunda Üçler kabrisi tara, Batısında Cıvıoğlu mahallesi, Kuzeyinde Esenli, Güneyinde Fakidede ve Yunusoglu mahalleleri çevrelenmiştir. Halk arasında mahallesinin adı (Tekke mahallesi) olarak tanınır.

PIYALE Sokak :

Konyanın Melikah mahallesinde halen mevcut bir sokak adı.

PIRİ AHMET Sokak :

Konyanın Akkısne mahallesinde halen mevcut bir sokak adı.

PIRİBİ Caddesi :

Konyanın Akkısne mahallesinde bugünkü Ticaret okularının güneyinde Aydoğan mahallesine doğru uzanan caddesidir.

Büyük Konya Ansiklopedisi
HAZIRLAYANI SELÇUK EF

[P]

den de faydalanır. 1967 yılında ansiklopedinin 25 sayfalık kısmı yayına hazır hale gelir. Es yayına hazır olan bölümleri Yeni Konya Gazetesi'ne verir fakat kendi tabiriyle "Yazılar birkaç idareci tarafından takdirle karşılanırsa da birkaç kiskanç ve sivri akıllı hasodun gayretiyle" yayınlanması önlenir. Bu sırada geçirdiği ağır enfarktüs hastalığı ve ev inşaatına kalkması sonucunda ansiklopedi çalışmalarına bir buçuk yıl ara vermek zorunda kalır.

1967 yılı sonlarına doğru Konya'da "Anadolu'da Hamle" adlı yeni bir gazete yayınlanmaya başlar. Günlük olarak muntazam bir şekilde yayın hayatına devam eden Anadolu'da Hamle'nin yazı işleri müdürü **Ziya Tanriku-lu**'nun teklifi üzerine ayda 125 lira karşılığında "Büyük Konya Ansiklopedisi" 18 Mayıs 1968 tarihinden itibaren Anadolu'da Hamle'de yayınlanmaya başlar. Ansiklopedi maddeleri yayınladıkça gazetenin tirajı artar ve yeni madde teklifleri de gelmeye başlar. Ansiklopedi yayını devam eder fakat Merhum Es'in tabiriyle ansiklopedinin kısa sürede tutunması bazı kimselerin hasod damarını ateşler ve gazetede "Kısa bir zamanda gazetemizde Resimli Konya Ansiklopedisi yayına başlıyor"

anonsları yer almaya başlar. Bu anonsları gören Es "Tabii palavradan ibaret, ansiklopedi hazırlamak, yayınlamak kolay değil" şeklinde bir tepki verir. Buna rağmen gazete Yeni Konya ile Yeni Meram'a satıldığı 2 Ekim 1969 tarihine kadar ansiklopedi Anadolu'da Hamle Gazetesi'nde yayınlanmaya devam eder. 15 günlük bir aradan sonra ayda 125 lira karşılığında ansiklopedi kaldığı yerden itibaren Yeni Konya'da yayınlanmaya başlar.

Ansiklopedinin yayını devam etse de Selçuk Es'in haklı serzenişleri bitmez. Ansiklopedi Yeni Konya'da iki yıl kadar yayınlandıktan sonra Es'in haberi bile olmadan **Adil Gücüyener** tarafından başındaki "Büyük" kelimesi çıkartılır ve bu yetmezmiş gibi "yazan" kelimesi kaldırılıp, "hazırlayan" ifadesi kullanılmaya başlar. Bu iki değişikliğe Es'in tepkisi "Meşhur Adamlar Ansiklopedisi'ni açarsanız bu bir toplum tarafından hazırlanmadığı için 'yazanı' diye geçer, yine İstanbul Ansiklopedisi'nde de 'yazan' olarak geçer. Her neyse horozun çok olduğu yerde sabah tez olur derler, bizim ansiklopedi de Nasreddin Hocanın leylek kuşuna benzetildi..." şeklinde olur.

Uzun ve sıkıntılı bir çalışma döneminden sonra nihayet ansik-

lopedi tamamlanır. Es ansiklopedinin serencamını Yeni Konya’da şu sözlerle aktarır; “Geceli, gündüzlü, izinli ve tatil günlerimde mütemadiyen ansiklopediye yazı hazırlayarak yetiştirmek gücüyle kabristanlarda, kitaplıklarda, kurs gezilerinde araştırmalar yaptım. Ansiklopedi 1 Mart 1975 tarihinde (Z) harfinde 3100 sahifede tamamlandı. Aradan geçen yedi yıl zarfında birçok yazılar ve yeni vesikalar geliyordu, onları da ayrıca ilave kısmında yayınlamak üzere biriktiriyordum. Bu süre içerisinde birçok tenkit ve hakaretlere uğradım. Başta Yeni Konya Gazetesi sahibi Mustafa Gücüyenler’le oğlu Gültekin hariç diğerleri ne zaman bitecek, kabir kitabeleri, lüzumsuz isimler yazıyorsun diye çıkışıyorlar, ayrıca büyük mevkilerde bulunan bir sözde münevver hemşehrim de benimle konuştuğu zaman sen ansiklopediye odacı, mübaşir, bevâb, hademe, bekçi, ahçı gibi kimseleri de yazıyorsun, bu doğru olmadığı gibi adı da ansiklopedi olmaz dedi. Ben de def-i belâ kabilinden bir daha alıp yazmayayım diye savuşturdum... Bu kadar hakaret ve tenkitler yanında ansiklopedinin devam ve tamamlanması hususunda şu kıymetli münevver memleket evlatlarından da takdir-teşvik gördüm, bir kısmının isimlerini yazmadan geçemeyeceğim: Sayın Profesör Sadi İrmak, Profesör Süheyl Ünver, merhum profesörlerden Dr. Feridun Nafiz Uzluk, Hamdi Rağıp Atademir, merhum müzecimiz Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu, Doçent Dr. Saim Sakaoğlu, öğretmen Veli Ertan, öğretmen mimar Şahabettin Uzluk, öğretmen Hasan Özönder, öğretmen Memiş Akdoğan, öğretmen İhsan Baykal, Namık Ayas, öğretmen Raşit Umsan, avukat Suat Abanazır, avukat Fikri Simav, Avukat Erbil Kuru, Dr. Ahmet Sait Uğurlu, Dr. Sait Sina Yücesoy, Müzeci Hadi Al-

tay, Vahit Mestcioğlu, Gürbüz Alp, Kütüphaneci Lütfi İkiz, Hasan Yürük, Mustafa Cengiz, Turizmci Nail Ayvacı, Senatör Feyzi Halıcı, Milletvekili Muzaffer Demirtaş, Eski Senatör Muammer Obuz, Eski Milletvekili Faruk Önder, Avukat Doğan Reyhanlı, Asistanlardan Erdoğan Erol, Selâhattin Gıncır, Ayhan Alp, Öğretmen Sıraç Aydın Taşbaş ve birçok münevverlerimizimizin takdir ve teşviklerini gördüm.”

Kim ne derse desin 1960’lı 1970’li yılların Konya’sında yapılan bu iş olağan üstü bir çabanın ve sabrın ürünüdür. Eli kalem tutanlar ne demek istediğimi gayet iyi anlar. Bu yazı vesilesiyle adını zikrettiğim münevverlerimizin hayatta olanlarına hayırlı ömür, dar-ı bekaya göçenlere ise Allah’tan rahmet diliyorum.

Yazımızı Selçuk Es’in **22 Nisan 1976** tarihli **Yeni Konya**’daki son satırlarıyla bitirelim;

“Sayın okuyucularım bu ansiklopedi sekiz yıl yayınlanmak suretiyle tamamlandı. Birçok noksanlarım, yanlışlarım olmuştur, bu husus doküman yokluğu ve kaynak kıtlığındandır. Bu ansiklopedinin daha iyisini benden sonra gelecek kuşaklardan beklerken, Konya’mız için onların çalışmalarına da ufak bir ışık tutabilmişsem kendimi mutlu bilirken bana bu imkânları sağlayan Anadolu’da Hamle ve Yeni Konya gazete sahip ve idarecilerine teşekkürü borç bilir, yardımcı olarak bazı konuları gönderen, tapaj eden kıymetli arkadaş ve hemşehrilerime saygılarımı sunarım. Ansiklopediyi imkân bulabilirsem kitap halinde yayınlamayı düşünüyorum, tabii bu iş maddi ve manevi yardıma muhtaçtır. Ansiklopediden kaynak göstermeden herhangi bir konunun alınmamasını ayrıca hatırlatmayı borç bilirim. Saygılarımla.”

KONYA ŞERİYE SİCİLLERİNDE MAHALLEDEN İHRAC KARARLARI

S. Melik KAYA

O smanlı Dönemi Şerîye Sicillerini incelediğimizde ferman, berat, nişan, nikah, boşanma, nafaka, miras, vasi tayini, mülk satışı, muhalaa, alacak davası gibi pek çok muamele yanında çeşitli sebeplerle mahallelerden ihraç kararlarının verildiği de görülmektedir. Kadılar bu ihraç kararlarını:

1. Eve namahrem alma
2. Mahallenin huzurunu bozma

3. Fuhuş yapma ve yaptıрма

4. Komşuya zarar verme

sebepleriyle vermektedir. Mahalle ihraçlarında güdülen amaç mahallenin huzurunun sağlanması, fuhuşla ve gayriahlâki davranışlarla mücadeledir. Burada ferdi hak ve hürriyetlerin korunması yanında esas gaye toplum hak ve hürriyetlerin korunmasıdır.

Şerîye Sicillerinde görülen ihraç kararlarına bir göz attığımızda aşağıdaki örneklere rastlanmaktadır.

Mahalleden ihracı istenen kadın hakkında: *“kendi hallerinde olamayup dâima menzillerine nâ-mahrem olan kimesneler gelir fışk-ı fûcur ve fesad-ı şekavetten hâlî değıldirler mahallemizden ihracı lazımdır.”* şeklinde şikayette bulunulmuştur. Nitekim 15 Şevval 1128/ **2 Ekim 1716** tarihli bir **kadı sicili kaydı** Sedirler⁽¹⁾ Orta Mescit Mahalle-

si'nde mahalle halkının şikâyetleri üzerine Marziye adlı kişinin ailesi ile birlikte mahalleden ihraç kararı ile ilgilidir.⁽²⁾

Mahalle halkını rahatsız eden kişilerin de mahalleden ihraç edildiği görülmektedir. Mesela, 19 Cemaziyelahir 1128/ **10 Haziran 1716** tarihli bir **kadı sicilinde** Karakayış Mahallesi'nde yaşayan bir ailenin evlerinde yabancılarla çalgı çalıp içki içmeleri üzerine şikâyet vuku bulmuştur. Evin basılması sırasında baba-oğul kaçmışlar, anne ve kızına gerekli tembihat yapılmıştır. Fakat şikâyet konusu durum devam ettiğinden, kadı ailenin mahalleden ihracına karar vermiştir.⁽³⁾

Mahalleden ihraç sebeplerinden birisi de fuhuş yapma ve yaptırmadır. Kadı sicillerinde bu durumun örneklerine de rastlamak mümkündür. Nitekim 15 Zilhicce 1128/**30 Kasım 1716** tarihli bir **kadı sicil kaydında** Çiftemerdiven Mahallesi'nde⁽⁴⁾ Rabia adlı bir kadının gayrimüslim kadınları evine getirip fuhuş yaptırdığı ve bu sebeple mahalleden ihraç edildiği görülmektedir.⁽⁵⁾

İncelediğimiz başka bir kadı sicil kaydında da şehrin subaşı ile zina ederken suçüstü yapılan bir

(2) İzzet Sak, Konya Şer'îye Sicili, Konya 2006, 47/308.

(3) Sak, a.g.e., s. 176.

(4) Mehmet Ali Uz, “Çiftemerdiven Mahallesi”, Konya Ansiklopedisi, C. 2, s. 342, 343.

(5) Sak, a.g.e., s. 374; 1661 tarihli başka bir sicil kaydı ise Aksinle Mahallesi'nde gariahlaki münasebette bulunan bir kadının ihracı ile ilgilidir.

(1) Faruk Koçak, “Sedirler Caddesi”, Konya Ansiklopedisi, C. 7, s. 332.

kadının idam edildiğine dairdir.⁽⁶⁾ Bundan da zina suçunu işleyenlerin recim edilmeyip idam edildikleri anlaşılmaktadır. Günümüzde hala bazı İslam ülkelerinde zina suçlarının recim edildiği görülmektedir. Bu olayın tarihi bir hayli eski olup 1661 tarihine kadar gitmektedir. Osmanlı'da recim cezasının uygulanmadığı anlaşılmaktadır.

Yine Şer'iye Sicillerinden anlaşıldığına göre **kapıya katran sürmenin** o evde ikamet eden kadının ahlaken mazbut olmadığı ve gayrimeşru ilişkilerinin bulunduğu anlamına geliyor. Şahitlerin beyanlarına göre su-i hali sabit bir kişinin ahlaklı bir kadının evinin kapısına katran sürmesi üzerine mahalleden ihracına karar verilmiştir.⁽⁷⁾ Bu da **namuslu kimse-lerin** nasıl **hassasiyetle korun-duğunun** delilidir.

Bütün bunlardan anlaşılacağı üzere gerek gayriahlâkî davranışlarından ve gerekse herhangi bir sebeple mahallenin huzurunu bozanlar mahallelerden ihraç edilmişler ve bu konular üzerinde has-

sasiyetle durulmuştur. Burada dikkat çeken diğer bir husus ferdi hak ve hürriyetlerden ziyade toplum huzurunun ön planda tutulmuş olmasıdır. **Toplumun huzuru yoksa ferdin de huzuru olmaz.** Ferdin hak ve hürriyetlerini koruyacağız derken topluma zarar vermenin bir anlamı olabilir mi? Günümüzde ferdi hak ve hürriyetler toplum hak ve hürriyetlerinin önüne çıkarılmıştır. Bu konuda dengelerin korunması da önem arz etmektedir. Günümüzde bu hassasiyet kalmadığı gibi evli kişilerin zina yapması bile suç olmaktadır çıkarılmıştır.

Günümüz hukuk sisteminde suçlunun devlet korumasında olması ve ona mdfai tayin edilmesi, mağdurun ise hakkını kendi imkanlarıyla aramaya bırakılması dahi mezkur sistemlerin oldukça farklılık arzettiğini göstermektedir.

Eski hukukçular "**cezada suçlu, hukukta borçlu olacaksınız**" derlermiş. Bir de şimdi gelip yeni uygulamayı görsünler... Polis suçluyu yakalıyor, savcı veya hâkim salıveriyor.

Nereden nereye değil mi?

(6) İzzet Sak, Konya Şer'iye Sicili, Konya 2007, 11/32.

(7) İzzet Sak, Konya Şer'iye Sicili, Konya 2003, 10/235.